

Ds 2014:xx

Departementspromemorian
Samordnat ansvar för vissa
familjefrågor

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

I denna promemoria föreslås att Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA), utvecklas till att bli ansvarig myndighet för vissa familjefrågor. Myndigheten som föreslås byta namn till Myndigheten för familjerätt och adoption. Myndigheten ombildas från och med den 1 mars 2015 genom att det ansvar och de uppgifter som Socialstyrelsen har inom det familjerättsliga området överförs till MIA. Myndigheten för familjerätt och adoption ska också förvalta och utveckla den kunskapsbas som tagits fram inom ramen för den nationella strategin för föräldrastöd som Statens folkhälsoinstitut tidigare har ansvarat för.

Syftet med förändringen är att genom en förbättrad samordning av det statliga ansvaret för föräldrastöd och familjerättsliga frågor, där även frågor om såväl internationella som nationella adoptioner är en del, ge bättre medborgarfokus och en helhetssyn på barnfamiljers situation, förutsättningar och behov – med utgångspunkt i barnets bästa. Myndigheten kan också bidra till att skapa bättre förutsättningar för ett jämställt föräldraskap. En renodling av ansvaret för vissa familjefrågor minskar den överlappning av ansvar för verksamhetsområdena som finns i dag. Det ökar också effektiviteten och möjliggör ökat fokus på ett viktigt område. Förslaget har således fördelar i såväl medborgarhänseende som i fråga om effektivare förvaltning. Förslagen föreslås finansieras genom en omfördelning av befintliga medel. Avsikten är således inte att ändra mål och inriktning av pågående verksamheter utan att belysa möjligheten till en mer effektiv och ändamålsenlig organisation för vissa familjefrågor.

Myndigheten för familjerätt och adoption föreslås ha det centrala ansvaret för följande verksamhetsområden:

- Internationella och nationella adoptioner, inklusive förberedande stöd till adoptivföräldrar och uppföljning av genomförda adoptioner.
- Familjerättsliga frågor om vårdnad, boende och umgänge inom socialtjänsten samt därtill närliggande frågor om förebyggande stöd i form av t.ex. samarbetssamtal och familjerådgivning.
- Frågor om fastställande av faderskap och föräldraskap.
- Föräldrastödjande insatser i olika sammanhang och för olika behov, inklusive den nationella strategin om föräldrastöd.

Förslaget utgör ytterligare ett steg i regeringens arbete med att utveckla myndighetsstrukturen inom vård- och omsorgsområdet. Hitintills har tillsynsfrågor inom vård- och omsorgssektorn flyttats från Socialstyrelsen till den nybildade Inspektionen för vård- och omsorg (IVO). Detta gäller dock inte den tillsynsverksamhet som MIA ansvarar för, då bedömningen i stället har gjorts att frågor om internationella adoptioner bör hållas samman. Ytterligare en förändring i den pågående översynen av myndighetsstrukturerna inom vård- och omsorgssektorn är att Statens folkhälsoinstitut (FHI), Smittskyddsinstitutet och delar av Socialstyrelsen har slagits samman till den nya Folkhälsomyndigheten. Frågor om föräldrastöd har genomförts genom särskilda regeringsuppdrag till Statens folkhälsoinstitut. Föräldrastödet föreslås samordnas med övriga familjefrågor inom ramen för det ansvar som Myndigheten för familjerätt och adoption föreslås ha.

Ansvar för frågor om adoptioner och stöd i föräldraskapet ligger i dag till viss del även inom Socialstyrelsen. Preventivt stöd till föräldrar inom det familjerättsliga området lämnas av kommunerna genom familjerådgivning och samarbetssamtal – frågor som Socialstyrelsen i dag har det centrala ansvaret för. Frågor om adoptioner är en del av det familjerättsliga området (även inom Socialstyrelsen), och den bakomliggande lagstiftningen för frågorna finns samlad i föräldrabalken. I lagstiftningen finns således redan denna uppdelning inom socialtjänstområdet genom föräldrabalken och socialtjänstlagen. Detsamma gäller uppdelning av socialtjänstfrågor inom domstolsväsendet där familjerätt och adoptionsfrågor avgörs av de allmänna domstolarna medan övriga socialtjänstfrågor avgörs av förvaltningsdomstolarna.

Mot bakgrund av att de familjerättsliga vårdnadsmålen har ökat markant under de senaste åren finns behov av att ytterligare fokusera på preventiva insatser till föräldrar. Nuvarande situation och myndighetsstruktur bedöms inte vara tillräckligt effektiv och ändamålsenlig – vare sig i ekonomiskt eller humant hänseende för de familjer som genomgår vårdnadstvister. Fokus bör i stället ligga på förebyggande insatser och stöd i föräldraskapet. Genom att samla nu nämnda verksamhetsfrågor, som på olika sätt rör stöd i föräldraskapet inom en myndighet, kan man uppnå ökad effektivitet, bättre måluppfyllelse, överblick och sammanhang – allt i förhållande till nuvarande mål och resurser. Föräldrastödsinsatser som hittills genomförts genom särskilda regeringsuppdrag till Statens folkhälsoinstitut föreslås därför bli en del av de ansvarsområden som den nya myndigheten får.

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) är centralmyndighet enligt konventionen och fullgör de uppgifter som ankommer på en sådan myndighet, om inte något annat följer av lag eller annan författning.

MIA utfärdar intyg enligt artikel 23 i konventionen när adoptionen har ägt rum i Sverige eller när ett utländskt adoptionsbeslut har omvandlats här i landet enligt artikel 27 i konventionen och 5 § denna lag.

Myndigheten för familjerätt och adoption är centralmyndighet enligt konventionen och fullgör de uppgifter som ankommer på en sådan myndighet, om inte något annat följer av lag eller annan författning.

Myndigheten för familjerätt och adoption utfärdar intyg enligt artikel 23 i konventionen när adoptionen har ägt rum i Sverige eller när ett utländskt adoptionsbeslut har omvandlats här i landet enligt artikel 27 i konventionen och 5 § denna lag.

¹ Senaste lydelse 2004:768

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling

Härigenom föreskrivs att 4–5, 6 a, 7, 8 a–c, 9–10, 12 och 14 §§ lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §²

Den eller de som vill adoptera ett barn från utlandet *skall* anlita en sammanslutning som avses i 3 §. Detta gäller dock inte enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning. *Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) skall* i sådana fall innan barnet lämnar landet pröva om förfarandet är godtagbart.

Den eller de som vill adoptera ett barn från utlandet *ska* anlita en sammanslutning som avses i 3 §. Detta gäller dock inte enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning. *Myndigheten för familjerätt och adoption ska* i sådana fall innan barnet lämnar landet pröva om förfarandet är godtagbart.

5 §³

MIA avgör frågor om auktorisation och har tillsyn över de auktoriserade sammanslutningarna.

Myndigheten för familjerätt och adoption avgör frågor om auktorisation och har tillsyn över de auktoriserade sammanslutningarna.

6 a §⁴

En sammanslutning, som har auktorisation enligt 6 §, får beviljas auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling

² Senaste lydelse 2004:769.

³ Senaste lydelse 2004:769.

⁴ Senaste lydelse 2009:289.

i ett annat land, i viss del av ett annat land eller med viss adoptionskontakt i ett annat land, under förutsättning att

1. det andra landet har en adoptionslagstiftning eller annan tillförlitlig reglering av internationell adoption, som beaktar de grundläggande principer för internationell adoption som uttrycks i Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter och i 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,

2. det andra landet eller den aktuella delen av det andra landet har en fungerande administration kring internationell adoptionsverksamhet,

3. det står klart att sammanslutningen kommer att förmedla adoptioner från det andra landet eller den aktuella delen av det andra landet på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt, utan vinstintresse och med barnets bästa som främsta riktmärke,

4. sammanslutningen redovisar kostnaderna i det andra landet och hur de fördelar sig,

5. det med hänsyn till kostnadsbilden och omständigheterna i övrigt bedöms som lämpligt att sammanslutningen inleder eller fortsätter ett adoptionssamarbete med det andra landet, och

6. sådan annan verksamhet än internationell adoptionsförmedling som sammanslutningen bedriver, inte äventyrar förtroendet för adoptionsverksamheten.

En sammanslutning som beviljats auktorisation för att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land, viss del av ett annat land eller med viss adoptionskontakt i ett annat land, får bedriva verksamhet i det landet endast om behörig myndighet i det andra landet har gett sitt tillstånd till det, eller har förklarat att den är beredd att acceptera sammanslutningens verksamhet i landet.

I ärenden om auktorisation enligt denna paragraf ska *MIA* samråda med den svenska utlandsmyndigheten i det andra landet, om det inte är uppenbart obehövligt, samt vid behov med barnrättsorganisationer som verkar i det andra landet.

I ärenden om auktorisation enligt denna paragraf ska *Myndigheten för familjerätt och adoption* samråda med den svenska utlandsmyndigheten i det andra landet, om det inte är uppenbart obehövligt, samt vid behov med barnrättsorganisationer som verkar i det andra landet.

7 §⁵

Auktorisation enligt 6 § får ges för högst fem år och auktorisation enligt 6 a § får ges för högst två år. Har en ny ansökan ingivits till *MIA* innan tidigare auktorisation löpt ut gäller tidigare auktorisationsbeslut i avvaktan på *MIA*:s beslut. Auktorisationen får även förenas med andra villkor som har betydelse för bedrivande av verksamheten, såsom vad som *skall* gälla om inbetalning av avgifter samt redovisning.

Auktorisation enligt 6 § får ges för högst fem år och auktorisation enligt 6 a § får ges för högst två år. Har en ny ansökan ingivits till *Myndigheten för familjerätt och adoption* innan tidigare auktorisation löpt ut gäller tidigare auktorisationsbeslut i avvaktan på *beslut från Myndigheten för familjerätt och adoption*. Auktorisationen får även förenas med andra villkor som har betydelse för bedrivande av verksamheten, såsom vad som *ska* gälla om inbetalning av avgifter samt redovisning.

För att täcka kostnaderna för verksamheten får en auktoriserad sammanslutning ta ut skäliga avgifter av dem som anlitar sammanslutningen för internationell adoptionsförmedling.

8 a §⁶

Sammanslutningen *skall* skyndsamt meddela *MIA* sådana förändringar i sammanslutningens verksamhet i Sverige och i utlandet samt sådana förändringar i politiska, juridiska eller andra förhållanden i utlandet som kan ha betydelse för förmedlingsverksamheten.

Sammanslutningen *ska* skyndsamt meddela *Myndigheten för familjerätt och adoption* sådana förändringar i sammanslutningens verksamhet i Sverige och i utlandet samt sådana förändringar i politiska, juridiska eller andra förhållanden i utlandet som kan ha betydelse för förmedlingsverksamheten.

⁵ Senaste lydelse 2004:769.

⁶ Senaste lydelse 2004:769.

8 b §⁷

En auktoriserad sammanslutning är skyldig att dokumentera förmedlingsverksamheten. Dokumentationen *skall* utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärenden samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Dokumentationen *skall* bevaras så länge den kan antas ha betydelse för den som förmedlats för adoption genom sammanslutningen, eller för honom eller henne närstående personer.

Kopia av handlingar som avser en viss adoption *skall* skickas till den socialnämnd som avses i 6 kap. 15 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Om sammanslutningen upphör med sin förmedlingsverksamhet, *skall* dokumentation av förmedlingsverksamheten överlämnas till MIA för förvaring.

En auktoriserad sammanslutning är skyldig att dokumentera förmedlingsverksamheten. Dokumentationen *ska* utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärenden samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Dokumentationen *ska* bevaras så länge den kan antas ha betydelse för den som förmedlats för adoption genom sammanslutningen, eller för honom eller henne närstående personer.

Kopia av handlingar som avser en viss adoption *ska* skickas till den socialnämnd som avses i 6 kap. 15 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Om sammanslutningen upphör med sin förmedlingsverksamhet, *ska* dokumentation av förmedlingsverksamheten överlämnas till *Myndigheten för familjerätt och adoption* för förvaring.

8 c §⁸

Den som en sammanslutnings handlingar i förmedlingsverksamheten rör *skall* på begäran, så snart som möjligt, tillhandahållas efterfrågade handlingar för läsning eller avskrivning på stället eller i avskrift

Den som en sammanslutnings handlingar i förmedlingsverksamheten rör *ska* på begäran, så snart som möjligt, tillhandahållas efterfrågade handlingar för läsning eller avskrivning på stället eller i avskrift

⁷ Senaste lydelse 2004:769.

⁸ Senaste lydelse 2004:769.

eller kopia, om det inte kan antas att en annan enskild person lider men.

Frågor om utlämnande enligt första stycket prövas av den som ansvarar för handlingarna. Anser denne att någon handling eller en del av en handling inte bör lämnas ut *skall* han eller hon genast med eget yttrande överlämna frågan till MIA för prövning.

eller kopia, om det inte kan antas att en annan enskild person lider men.

Frågor om utlämnande enligt första stycket prövas av den som ansvarar för handlingarna. Anser denne att någon handling eller en del av en handling inte bör lämnas ut *ska* han eller hon genast med eget yttrande överlämna frågan till *Myndigheten för familjerätt och adoption* för prövning.

9 §⁹

MIA har rätt att inspektera en auktoriserad sammanslutningsverksamhet och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Myndigheten för familjerätt och adoption har rätt att inspektera en auktoriserad sammanslutningsverksamhet och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Den vars verksamhet inspekteras är skyldig att lämna den hjälp som behövs vid inspektionen.

9 a §¹⁰

MIA får förelägga en auktoriserad sammanslutning att avhjälpa brister i förmedlingsverksamheten

Myndigheten för familjerätt och adoption får förelägga en auktoriserad sammanslutning att avhjälpa brister i förmedlingsverksamheten.

⁹ Senaste lydelse 2004:769.

¹⁰ Senaste lydelse 2004:769.

10 §¹¹

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige *skall* återkallas, om de förutsättningar som anges i 6 § inte längre finns. Sådan auktorisation *skall* också återkallas om sammanslutningen inte tillhandahåller *MIA* begärda upplysningar eller handlingar enligt 9 § eller följer myndighetens beslut enligt 9 a §. Detsamma gäller om sammanslutningen inte förmedlat något barn under de senaste två åren, om det inte finns särskilda skäl.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land *skall* återkallas, om de förutsättningar som anges i 6 eller 6 a § inte längre finns.

En auktorisation *skall* vidare återkallas, om sammanslutningen inte uppfyller villkor som uppställts för auktorisationen.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige *ska* återkallas, om de förutsättningar som anges i 6 § inte längre finns. Sådan auktorisation *ska* också återkallas om sammanslutningen inte tillhandahåller *Myndigheten för familjerätt och adoption* begärda upplysningar eller handlingar enligt 9 § eller följer myndighetens beslut enligt 9 a §. Detsamma gäller om sammanslutningen inte förmedlat något barn under de senaste två åren, om det inte finns särskilda skäl.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land *ska* återkallas, om de förutsättningar som anges i 6 eller 6 a § inte längre finns.

En auktorisation *ska* vidare återkallas, om sammanslutningen inte uppfyller villkor som uppställts för auktorisationen.

12 §¹²

Om en auktoriserad sammanslutning har vägrat adoptionsförmedling i ett visst fall, får *MIA* på begäran av den eller dem som söker adoption uppdra

Om en auktoriserad sammanslutning har vägrat adoptionsförmedling i ett visst fall, får *Myndigheten för familjerätt och adoption* på begäran av den

¹¹ Senaste lydelse 2004:769.

¹² Senaste lydelse 2004:769.

åt sammanslutningen att ändå förmedla adoptionen.

eller dem som söker adoption uppdra åt sammanslutningen att ändå förmedla adoptionen.

14 §¹³

MIA:s beslut enligt 4 § tredje meningen, 6 §, 6 a § första stycket, 7 § första stycket, 9 a och 10 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I fråga om överklagande av *MIA:s* beslut enligt 8 c § andra stycket gäller bestämmelserna i 6 kap. 7–11 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

MIA:s beslut i övrigt får inte överklagas

Beslut av Myndigheten för familjerätt och adoption enligt 4 § tredje meningen, 6 §, 6 a § första stycket, 7 § första stycket, 9 a och 10 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I fråga om överklagande av *beslut av Myndigheten för familjerätt och adoption* enligt 8 c § andra stycket gäller bestämmelserna i 6 kap. 7–11 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Beslut av Myndigheten för familjerätt och adoption i övrigt enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2015.

¹³ Senaste lydelse 2009:465.

2.3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 13 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

13 §

Sekretess gäller hos *Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA)* i ärende om sådana frågor för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Motsvarande sekretess gäller för handlingar som lämnats över till *MIA* för förvaring enligt 8 b § tredje stycket lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Sekretess gäller hos *Myndigheten för familjerätt och adoption* i ärende om sådana frågor för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Motsvarande sekretess gäller för handlingar som lämnats över till *Myndigheten för familjerätt och adoption* för förvaring enligt 8 b § tredje stycket lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2015.